

BRATISLAVA - MĚSTO MODERNÍ I HISTORICKÉ ODBORNÁ EXKURZE

pro zájemce o poznání hlavního města Slovenska Cestovní zpráva

Odborná exkurze se uskutečnila ve dnech 20. 9. – 23. 9. 2018. Její účastníci měli možnost se seznámit s hlavním městem Slovenska a jeho okolím od staveb historických až po ty nejmodernější.

Bratislava a okolí historické

Bratislava, do roku 1919 nazývaná Prešpurk, měla dlouhodobé vazby na Maďary a uherský stát. Po rozpadu Velkomoravské říše se na tisíc let stává součástí uherského státu a patří mezi významná města Uherského království. Od roku 1968 je Bratislava hlavním městem Slovenska a po rozpadu Československa v roce 1993 se stává hlavním městem nezávislého státu. Poměrně dlouhý úsek katastrálních hranic města je zároveň státní hranicí - západně Rakousko, jižně Maďarsko.

Bratislavský hrad je nejvýznamnější stavbou a symbolem státnosti Slovenské republiky, v roce 1961 vyhlášen Národní kulturní památkou. Dnešní vzhled obdélníkového půdorysu se čtyřmi nárožními věžemi získal hrad až za vlády Zikmunda Lucemburského. Gotická stavba získala moderní renesanční vzhled a stala se pak na téměř 300 let korunovačním městem Uherska. Hrad byl sídlem panovníků a zároveň tu zasedal i Uherský sněm. Počátek 19. stol. znamenal doslova zkázu pro stavbu nad Dunajem. Nejprve byl hrad značně poškozen při obléhání napoleonskými vojsky a v roce 1809 zachvátil celý objekt požár. Zarážející je, že stavba byla doslova ruinou po celých 150 let a uvažovalo se dokonce o úplné likvidaci. Hrad chátral až do roku 1953, kdy se v tehdejší socialistické Československu započalo s nákladnou rekonstrukcí, která trvala do roku 1968. Druhé zásadní rekonstrukce se hrad dočkal až v roce 2008. Obnoven byl hradní palác, čestné nádvoří před palácem, část opevnění hradu a hradní vinárna. V současné době je hrad a jeho okolí ve velmi dobrém stavu, byl obnoven i barokní park za hradem a jsou prováděny udržovací práce na opevnění v zadní části hradu. Oproti Pražskému hradu nemusí návštěvník procházet přes turnikety, ani mu není kontrolován obsah kapes a kabelek.

Slavín je jednou z turistických atrakcí Bratislavy. Je pietním místem s hroby padlých sovětských vojáků. Nástup k areálu je monumentálním schodištěm, každá osa památníku je obohacena sochařskou výzdobou. Sochařské dotvoření umocňuje samotný obelisk památníku. Je vysoký 39,5 m a na jeho vrcholu se nachází 7 m vysoká socha sovětského vojáka vztyčujícího vlajku. Celý areál v současnosti chátrá, zemina v hrobech zvětrává a vznikají deformace terénu, by mohly ohrozit bezpečnost celého obelisku. Jediné jsou výhledy na Bratislavu, na rozpadající se památník se finanční prostředky asi hned tak nenajdou.

Hrad Děvín navštívili účastníci exkurze u příležitosti 100 let od vzniku Československé republiky jako místo, kde se střetávaly dějiny od dob Keltů přes starověký Řím (na dohled se nacházelo hlavní město římské provincie Panonia-Carnuntum), Velkomoravskou říši (pod Děvínem byl zpečetěn osud a zánik Velké Moravy po prohrané bitvě s kočovnými Maďary), Přemyslovce (Přemysl Otakar II. obsadil hrad a držel jej až do své smrti v bitvě na Moravském poli roku 1278) až po strategický královský hrad, než ho v roce 1805 poničila napoleonská armáda. Místo nad soutokem Dunaje a Moravy, která se do něj vlévá po své 354 km dlouhé pouti od pramene na Kralickém Sněžníku do nejjihnějšího výběžku Malých Karpat, na strmé skalní ostrožně v n.v. 212 m bylo v roce 1961 vyhlášeno národní kulturní památkou. Majestátný je pohled ze zřícenin hradu na soutok a na rozsáhlou dunajskou nížinu.

Staré město má charakter peší zóny, zrekonstruované roku 2006. Většina památek je v historickém centru, kde je mnoho paláců v barokním stylu. Slovenská vláda sídlí v bývalém arcibiskupském paláci a slovenský prezident má sídlo v Grasalkovičově paláci. Sídlo primátora je v Primaciálním paláci. Dále je zde františkánský kostel ze 13.stol., který je nejstarším kostelem v Bratislavě s kaplí sv. Jana postavenou koncem 14.stol. podle pařížské Saint Chapelle s nádhernou kamennou pietou. Náměstí SNP je centrem města. Stojí zde památník obětem protinacistického odboje a mrakodrap Manderlák (podle podnikatele a řezníka německého původu). Byl postaven v letech 1935-36 a se svou výškou 45 m – 11 nadzemních podlaží - byl v době vzniku nejvyšší stavbou v Československu. V anketě České a Slovenské stavby století byl nominován mezi 34 stavbami Slovenska. Michalská brána je jediná zachovaná z původních čtyřech. Věž postavili koncem 14. stol. a několikrát nadstavovali – současná měří 51 m. Modrá věž s měděnou střechou nabízí krásný pohled na město. Katedrála sv. Martina ze 14. stol. je nejvýznamnějším kostelem na Slovensku a jednou z nejvýraznějších dominant. V letech 1563-1830 zde probíhaly korunovace uherských králů a královen. Bylo zde korunováno 11 králů a 8 královen. Právě symbol uherské královské svatoštěpánské koruny je umístěn na samém vršku věže ve výšce 85 m – váží 300 kg a leží na podušce s plochou 4 m².

Bratislava a okolí moderní

Česko-slovenská skupina Penta Investment zahájila výstavbu projektu Sky Park v Bratislavě podle návrhu světoznámé architektky nedávno zemřelé Zahy Hadid. V první fázi v letech 2017-2019 vyrostou do výšky 105 m vysoké rezidenční věže s více jak 700 byty a 1.100 parkovacím stání. Bytové domy Sky Parku budou mít 31 podlaží. Na besedě se zástupci investora (finanční skupina Penta) se účastníci exkurze dozvěděli mnoho zajímavého o výstavbě výškových budov. „Od začátku spolupracujeme výhradně se Zahou Hadid a jejím atelierem. Jako konzultanti jsou přítomni i v této fázi výstavby. Z lokálních architektů využíváme služeb studia GFI. Prodej bytů odstartovala Penta loni v prosinci. Cena se odvíjí kromě rozlohy také od orientace na světové strany a poschodí, v průměru m2 dosahuje ceny zhruba tří tisíce EUR. Výstavba v 1. fázi (3 věže) probíhá kontinuálně, ale tak velké množství objemů stavebních prací nebyla schopna zvládnout najednou ani jedna tuzemská stavební firma, proto je generálním dodavatelem stavby objektu A firma PSJ, a.s. a objektu B+C firma VHS-PS, s.r.o. Unikátní systém fasádního pláště si vynutil poměrně dlouhou dobu zkoušek a testů. Zajímavostí, jak investor zvýšil produktivitu práce při betonáži, byla realizace zakrytí prostoru betonáže tak, aby betonáři neviděli prostor pod objektem a pracovali v uzavřeném místě bez pocitu z výšek. Zakrytí působí zároveň jako větrný ochranný štít. Součástí Sky Parku je industriální památka Jurkovičova teplárna. Ta je upomínkou na zlatý věk průmyslu v Bratislavě a díky svému designu byla vyhlášena národní kulturní památkou. Máme v plánu zrekonstruovat celou fasádu Jurkovičovy teplárny už v rámci první části projektu. Co se týká jejího budoucího využití, momentálně analyzujeme různé možnosti, finální rozhodnutí ještě nepadlo. Jeden z dřívějších návrhů sliboval, že z teplárny vyroste galerie moderního umění. Součástí projektu bude i nový park s rozlohou více jak 20.000 m²“. V rámci 2. fáze budou zrealizovány 2 administrativní budovy s pronajimatelnou plochou cca 55.000m² a nově uvažuje investor s postavením stejného bytového objektu jako jsou objekty A, B, C. Věže elipsoidního tvaru jsou kombinovaným železobetonovým skeleto-stěnovým systémem, základová deska má výšku 1700mm. Nosnou konstrukci objektu tvoří železobetonový systém s jádrem v středě půdorysu, které prochází souvisle od základů až po poslední podlaží. Stěny jádro jsou tl. 200-300mm, příčné nosné stěny tl. 220-250mm, stropní desky tl. 190mm nebo 250-300mm. V objektu jsou 4 osobní výtahy o minimální kapacitě 13 osob.

Společnost J&T REAL ESTATE stojí za projektem bytového komplexu Panorama City v těsné blízkosti realizovaného Sky Parku. Dominantou jsou dvě trojúhelníkové věže o celkové výšce 112m, v současnosti nejvyšší budovy na Slovensku. Byty mají nadstandardní vybavení (např. světlá výška 277cm, dveře výšky 210cm, individuální příprava TUV, centrální příprava chlazení, individuální vytápění). Poprvé na Slovensku zde byly použity betony tř. C60/75. Založení je na 370-ti pilotách průměru 630-880mm do hloubky cca 25m. Stavba získala titul Stavba roku 2016

Marianum - jedinečný dům na konci cesty - je první krematorium na Slovensku. Postaveno podle projektu Ferdinanda Milučkého. Je navrženo v duchu severské moderny, která se podobným způsobem spojovala s přírodou. Patří k nejlepším dílům poválečné architektury na Slovensku. Stavba získala řadu ocenění stejně jako její skromný autor. V Čechách stavba podobného typu vznikla už r.1917 v Liberci, na Slovensku tomu bylo jinak. Zejména tamní katolická církev se stavbám krematorií dlouho snažila bránit. Komplex tvoří soustava teras v různé výši pospojovaných širokými schodišti. Absence udržovacích prací se na objektu velmi podepsala. Jako významné pietní místo by si zasloužil celkovou rekonstrukci.

Danubiana – Meulensteen Art Museum Bratislava – je jedno z nejromantičtějších muzeí moderního umění v Evropě. Bylo otevřeno v roce 2000 na severním cípu ostrova, který odděluje vodní dílo Gabčíkovo od toku Dunaje. Galerii založil holandský podnikatel Gustav Meulensteen s východoslovenským galeristou Vincentem Polakovičem. Roku 2012 se většinovým vlastníkem stal stát a v letech 2013 a 2014 bylo muzeum ještě rozšířeno. Jeho hlavním úkolem bylo představit návštěvníkům díla předních osobností domácího, evropského i světového moderního umění s důrazem na podporu umění slovenského a středoevropského. Muzeum má evokovat tvar římské galérie, která uvízla na mělčině. Nezapomenutelné jsou průhledy z výstavních prostor na hladinu řeky s vodním ptactvem. Hlavním lákadlem zůstává nezvyklá poloha na rozhraní tří států. Okolí tvoří sochařský park o rozloze téměř 8.000 m². Výjimečný je i pohled z pochozí střechy, ať už směrem na Bratislavu nebo tok Dunaje.

Naším odborným průvodcem po stavbách Bratislavy a okolí byl Ing. Jan Tomko, člen Slovenské komory stavebních inženýrů, autor řady dopravních řešení v Bratislavě a zároveň Cyklomostu svobody.

Bratislavské mosty

Přes Dunaj vede 5 mostů, všechny jsou nějakým způsobem výjimečné.

Most Lafranconi je první betonový most, který překlenul Dunaj v Bratislavě. Je to dálniční most, stavěli ho v letech 1985-1991. Slavnostně byl otevřen roku 1992. Denně po něm přejede 41.000 vozidel. Projekt vzešel ze 7 soutěžních návrhů. Jeho prioritou byla esteticky čistá stavba nezasahující svým tvarem a konstrukcí do okolní krajiny, nezabírající ve výhledech od města a postavený v harmonickém souladu s už stojícím mostem – tenkrát SNP. Čtyřproudová vozovka je široká 30 m, nejsilnější je konstrukce na centrálním pilíři – 11 m. Do okrajových částí se vějířovitě zužuje na 2,7 m.

Pod vozovkou se na obou stranách nacházejí lávky pro pěší a cyklisty. V duté konstrukci mostu vede plynovod a vodovodní potrubí. Původně se měl jmenovat Most mládeže, ale bylo rozhodnuto pojmenovat ho podle bývalého studentského internátu Lafranconi (název je zkomolenina jména italského architekta Eneu Graziosa Lanfranconiho, který kromě jiných aktivit mapoval dunajskou vodní cestu a zabýval se i povodněmi).

Nový most je nejzajímavějším mostem přes Dunaj, do počátku 90. let 20. století se jmenoval most SNP. Byl vyhlášen stavbou století a restaurace ve tvaru UFO patří k nepřehlédnutelným dominantám města. Ocelový most, zavěšený na jednom pylonu vysokém 84,6 m, byl zprovozněn v r. 1972 a je jediným mostem v Bratislavě, který nemá žádný pilíř v proudu řeky. Byl vystavěn i přes původní nevoli občanů, zapříčiněnou zbouráním velké části podhradí. Pravdou je, že při jeho budování zničili židovskou čtvrť a zasáhli dokonce i do přední části barokního prezidentského paláce. Negativně se most podepsal i na katedrále sv. Martina. Brzy se ale stal jednou z dominant a charakteristických symbolů města.

Starý most původně sloužil pouze jako železniční a nesl jméno Františka Josefa, po vyhlášení ČSR byl přejmenován na Štefánikův a po 2. světové válce na most Červené armády. K prvnímu přemostění Dunaje došlo v roce 1825 a byl to most pontonový. Ocelový most vznikl roku 1891, jednalo se o most určený ryze pro železniční přepravu. Přesto, že byl navržen jako dočasný, zůstává na svém místě. Je tvořen železnými díly a stojí na kamenných pilířích. Most byl poničen během 2. světové války a poté opraven Rudou armádou, resp. jejími zajatci z řad německé armády. Starý most je paradoxně nejmladší most v Bratislavě. Po opravách v roce 2016 proběhlo slavnostní otevření. Přes most jezdí tramvaje, které spojují starou část města s Petržalkou. Konstrukce je přizpůsobená především pro chodce, a proto jsou z každé strany osazené lavičky, které nabízejí výhled na Dunaj.

Most Apollo byl postavený v letech 2002-2005. Zvláštností při výstavbě bylo sestavení mostního tělesa na plovoucích pontonech na levém břehu Dunaje a jeho otočení křížem přes řeku až po ukončení montáže ocelové konstrukce. Autorem projektu je Ing. Miroslav Maťaščík. Je to most, který je tvořen obloukem, na který jsou připevněné přibližně rovnoběžně závěsná ocelová lana, která drží mostovku. Rozpětí 231 m, celková délka přemostění je včetně estakád 835 m. Délka mostního pole je 517 m, výška oblouku 36 m, most má 20 pilířů. Hmotnost mostního pole je 5.240 tun. V roce 2006 získal cenu OPAL AWARDS v USA a cenu Stavba roku 2006 v kategorii mostní objekt. Název dostal podle rafinerie Apollo, která stála v blízkosti bratislavské strany mostu.

Přístavní most, původně Most hrdinů Dukly, je dvouposchodový dálničně-železniční most v oblasti bratislavského dunajského nákladového přístavu. Je dlouhý 599,4 m, součástí je chodník pro pěší, cyklistický pruh, vodovodní, plynové a další vedení. Výstavba proběhla v letech 1977-1985, ale železniční část byla dána do provozu už v roce 1983. Generální udavatel byl Dopravoprojekt Bratislava. Původně byl navrhovaný na 50.000 vozidel denně, běžně tu však projede průměrně až 120.000 vozidel každý den.

Ing. Jan Tomko zavedl účastníky exkurze do Děvínské Nové Vsi na svůj projekt **Cyklomostu svobody**. Vede přes řeku Moravu a spojuje slovenský a rakouský břeh. Otevřen byl 22. září 2012 a byl financován z fondů Evropské unie. Kopíruje trasu původního mostu mezi Děvínskou Novou Vsí a dolnorakouským Schlosshofem. Výška mostu nad hladinou 2 – 2,8 m umožní bezpečnou plavbu po řece Moravě, i když za naší návštěvy protékalo množství vody jako v potoku. Výstavba začala v roce 2011. Jde o zavěšený symetrický třípolový most ocelové konstrukce s rozpětím 30,120 a 30 m. Volná šířka průchodu 4 m. Celková délka předmostí 751 m, vlastní most 525 m, hmotnost ocelové konstrukce je 593 tun, plocha mostu je 2100 m². Před samotným zahájením stavby bylo třeba několik jednání kvůli tomu, že stavba prochází přes oblast Natura 2000. Při pracích byly nalezeny pozůstatky původního mostního náspu a také původní piloty. Při výstavbě současného mostu se tyto původní části nezničily, most byl postaven tak, že vede přes tyto historické části. Montáž probíhala od rakouské strany směrem na Slovensko. Na Slovensku jde o první unikátní kombinovanou konstrukci pro cyklisty a pěší, která

propojí již existující turistické trasy na slovenském a rakouském břehu řeky Moravy a umožní návštěvu vzácného zámku v Schlosshofenu.

Cestovní přestávku využili účastníci exkurze k návštěvě keramické dílny Prudký-Hradil a přidružené galerie kachlí a kachlových kamen Domino v Letovicích. Výrobou kachloví nás provedl jeden z majitelů, pan Zdeněk Hradil. „Naše firma se výrobou kachloví pro kachlová kamna zabývá od roku 1997. V současné době vyrábíme přibližně 150 komponentů pro stavbu kachlových kamen, kuchyňských sporáků, pokojových kamen a krbů. Dodáváme kachloví v široké kombinaci vzorů a barev. Výroba kachlí je ruční práce, od zadání až po kachli s ornamenty uplyne jeden měsíc. Kachle odebírají mistři kamnáři z celé republiky i ze Slovenska“.

Všichni účastníci exkurze jako pamětníci společného státu Čechů a Slováků si v roce, kdy si připomínáme 100 let od vzniku republiky, zavzpomínali na dobu nedávnou a mnozí porovnávali své vzpomínky na Bratislavu se současnou realitou. Konstatovali, že Bratislava, i když její historická část je v porovnání s Prahou zanedbatelná, je moderně se rozvíjející město a díky Dunaji možná i s vyšším potenciálem než Praha.

Zapsal: Ing. Havlišta, pí. Gabrielová